

Venäjänkieliset marginaalista mediaan

Sari Pietikäinen &
Sirikka Laihiala-Kankainen

Tiedotusvälineet ovat yksi vaikutusvaltainen näkymisen ja osallistumisen paikka etnisten, kielellisten ja kulttuuristen vähemmistöjen kamppailussa tulla näkyväksi ja saada äänensä kuuluviin suomalaisessa yhteiskunnassa. Median kuvastot meistä ja muista vaikuttavat käsityksiimme omasta ja toisten identiteeteistä, niiden välisistä suhteista ja oikeuksista. Median esittämien kuvastojen voimaa nojaa tiedotusvälineiden ja niiden käyttämän kielen konstruoivaan luonteeseen: tekstit ja kuvat eivät vain heijasta maailmaa, vaan osallistuvat sen diskursiiviseen ja symboliseen rakentamiseen (vrt. Fairclough 1992; Looma 1998; Pietikäinen 2000). Kielen ja maailman välinen suhde on siten dialektinen ja sijoittuu aina vallan, kulttuurin ja historian verkostoihin.

Representaation politiikalla viitataan kielen ja muiden symbolisten elementtien voimaan kuvata kansakuntia, ryhmiä ja identiteettejä, rakentaa eroja ja yhtäläisyyksiä meidän ja muiden välille. Se miten meidät esitetään – missä kontekstissa ja kenen ehdoilla – liittyy kieleen, valtaan ja tietämisen tapoihin (Shohat & Stam 2003, 17). Representaatiot eivät ole koskaan neutraaleja, vaan tietystä näkökulmasta tuotettuja; siksi niistä aina jää jotain pois kun taas toisia puolia valikoituu mukaan (Lehtonen 1996, 46-47, 117-118). Yhdestä tapahtumasta tai ihmisryhmästä voi olla potentiaalisesti lukemattomia representaatioita, mutta käytännössä jotkut niistä vakiintuvat hegemonisiksi kun taas toiset jäävät marginaalisiksi.

Representaatioilla on todellisia vaikutuksia ihmisten elämään, heidän oikeuksiinsa ja asemaansa yhteiskunnassa, sillä ne osallistuvat kulttuuristen prosessien, arvojen ja normien muotoutumiseen ja muuttumiseen. Siksi ne ovat usein kamppailun tai merkitysneuvottelujen kohteena. Nämä kamppailut ovat keskeisiä erityisesti valtaistumisprojekteissa, joissa pyritään oikeuttamaan tietyn ryhmän tavoitteet, muuttamaan sen asemaa tai saamaan ryhmän oma ääni kuuluville. Mediajulkisuus on merkityksellistä myös siksi, että kansalaisyhteiskunnassa sen voidaan katsoa olevan yksi osallistumisen paikka: yksi median tehtävistä on tarjota kansalaisille mahdollisuus seurata ja osallistua julkiseen keskusteluun (vrt. Sirianni & Friedland 2001). Tiedotusvälineet ovat sitoutuneet yhteiskunnan toimivuuden edistämiseen ja kansalaisten tasavertaiseen kohteluun. Osallisuuden näkökulmasta median valtaistava potentiaali on sen kyvyssä luoda yhteyksiä ja tarjota osallistumisen paikkoja ja keinoja.

Valtaistuminen (*empowerment*, suom. myös täysivaltaiseksi tuleminen, voimaantuminen) viittaa yksilön, ryhmän tai yhteisön omiin voimavaroihin ja kykyihin sekä niiden toteuttamisen mahdollisuuksiin (ks. esim. Eklund 1999, 41-47). Valtaistumisen voi nähdä sosiaalisena prosessina, joka tähtää (positiiviseen) muutokseen: oman toimintakyvyn ja päätäntävällän lisäämiseen, aiempaa tasavertaisempiin osallistumismahdollisuuksiin ja lisääntyneisiin mahdollisuuksiin tuoda esiin omia näkemyksiä ja kokemuksia omilla ehdoilla (ks. esim. Barnes & Warren 1999; Giroux & McLaren 2001). Tässä artikkelissa tarkastelemme valtaistumista prosessina, jonka päämääränä on yksilöiden ja ryh-

mien potentiaalisen kyvykkyyden kasvu oman elämän hallinnassa ja kansalaisyhteiskunnan täysivaltaisina toimijoina.

Pohdimme artikkelissamme Suomen venäjänkielisten valtaistumispyrkimyksiä sekä valtamedian että etnisen median kentässä. Olemme kiinnostuneita erityisesti siitä, millaisia kamppailuja vähemmistöryhmän asemasta ja oikeuksista käydään sanomalehtien palstoilla ja toisaalta siitä, mitkä ovat venäjänkielisten omien tiedotusvälineiden mahdollisuudet ja rajoitukset toimia ryhmän valtaistumisen paikkana. Tutkimusaineistona käytämme suomenkielisiä sanomalehtitekstejä¹ ja etnisessä mediassa työskentelevien toimittajien haastatteluja². Taustaa tarkastelullemme luo katsaus suomen venäjänkielisen vähemmistön historiaan.

Venäjänkieliset Suomessa

Suomen venäjänkieliset muodostavat heterogeenisen ryhmän, joka koostuu eri aikoina ja eri syistä maahamme muuttaneista venäläisistä/venäjänkielisistä ja heidän jälkeläisistään. Suomessa on ollut pysyvää venäläisasutusta 1700-luvulta lähtien, mutta venäjänkielisten määrä on vaihdellut huomattavasti historian eri vaiheissa: suurimmillaan heidän lukumääränsä oli Venäjän vallankumouksen jälkeen (noin 33 000 henkeä) ja pienimmillään 1980-luvulla, jolloin maassamme oli erilaisten arvioiden mukaan 2000-5000 venäjää äidinkielenään puhuvaa henkilöä (Pentikäinen & Hiltunen 1997, 202-218; Laihiala-Kankainen 2002).

Tällä hetkellä venäjää äidinkielenään puhuvia on Suomessa suurin piirtein yhtä paljon kuin Venäjän vallankumouksen jälkeisinä vuosina (Pohjanpää et al. 2003), ja heidän määränsä oletetaan lähivuosina edelleen kasvavan. Venäjänkielisten maahanmuuttajien määrän nopea kasvu 1990-luvun alussa on seurausta Suomen viranomaisten päätöksestä myöntää suomalaiset sukujuuret omaaville entisen Neuvostoliiton kansalaisille oikeus tulla Suomeen ns. paluumuuttotstatuksella. Suuri osa paluumuuttajista on inkerinsuomalaisia, mutta heidän joukossaan on myös muita Suomen kansalaisten ja amerikansuomalaisten jälkeläisiä (ks. esim.

Davydova 2003; Miettinen 2004). Arkikeskusteluissa puhutaan usein ”vanhoista venäläisistä” kun tarkoitetaan ennen toista maailmansotaa Suomeen muuttaneita (ks. Baschmakoff & Leinonen 2001) kun taas ”uudet venäläiset” viittaa yleensä 1960-luvun jälkeen muuttaneisiin venäjää puhuviin – myös ”suomalaisen” taustan omaaviin paluumuuttajiin.

Vaikka ”vanhoja venäläisiä” voidaan pitää ns. historiallisena vähemmistönä (Hannikainen 1996), venäjänkielisillä ei ole koskaan ollut virallista vähemmistöasemaa maassamme. Pikemminkin heitä voidaan luonnehtia piiloon jääneeksi kulttuurivähemmistöksi (Pentikäinen & Honkonen 1997, 202) tai vaietuksi vähemmistöksi (esim. Raittila 2004, 295), joka on nousut valtaväestön tietoisuuteen vasta viime vuosina venäjänkielisen väestön määrän kasvun myötä. Etnisten ja kulttuuristen vähemmistöjen oikeuksien tunnustaminen on tapahtunut Suomessa yleensäkin verrattain myöhään: esimerkiksi saamelaiset ja romanit alkoivat saada tavoitteilleen valtayhteiskunnan tukea vasta 1970-luvulla (Aikio-Puoskari 2002, 100), sen jälkeen huomio kiinnittyi Suomen pieniin juutalais- ja tataariyhteisöihin (Myntti 1993, 5-6) ja vasta 1990-luvulla on alettu keskustella venäjänkielisten asemasta Suomessa.

Suomen venäjänkielisen yhteisön jäsenet ovat jo 1990-luvun alussa selvästi ilmaisseet halunsa tulla tunnustetuksi virallisesti vähemmistöksi ja saada tietyt valtion takaamat vähemmistöoikeudet (SVVK 1993, 16; SVVK 2003, 26-27). Käytännössä virallinen tunnustaminen ”edellyttää sellaisen lainsäädännön luomista, joka takaa venäjänkielisellemme vähemmistölle mahdollisuuden säilyttää kieltänsä, omat kulttuuriperinteensä, tapansa ja uskontonsa” (SVVK 2003, 51). Yksityiskohtaiset suositukset venäjänkielisen väestön aseman parantamiseksi Suomessa on esitetty Etnisten suhteiden neuvottelukunnan³ asettaman työryhmän raportissa (SVVK 2003), joka sisältää myös venäjänkielisten maahanmuuttajien kotouttamista sekä kieli- ja kulttuuripalvelujen kehittämistä koskevia ehdotuksia.

Keskustelua venäjänkielisten asemasta Suomessa ovat vauhdittaneet myös Euroopan neuvoston

suositukset ja sopimukset sekä toisaalta Suomen ja Venäjän väliset sopimukset (ks. SVVK 2003, 9-11), joissa korostetaan kielellisen ja kulttuurisen monimuotoisuuden ja vähemmistöjen omaperäisyyden säilyttämisen tärkeyttä. Sopimusten velvoitavuus on venäjänkielisten osalta ainakin osittain tulkinnanvarainen, sillä esimerkiksi ratifioidessaan Euroopan neuvoston hyväksymän kansallisten vähemmistöjen suojelua koskevan puiteyleissopimuksen (1998) Suomi ei tarkemmin määritellyt, mitkä ryhmät on katsottava kansallisiksi vähemmistöiksi. Yhtenä syynä vähemmistökysymyksen ongelmallisuuteen on se, että kansainvälisessä oikeudessa ei ole juridisesti sitovaa vähemmistön määritelmää ja vähemmistökriteereistäkin käydään jatkuvaa kamppailua. Tämä näkyy myös venäjänkielisen väestönsosan kysymyksiä käsittelevän työryhmän suositusten käsittelyssä suomalaisissa sanomalehdissä.

Valtamedia

Venäjänkielisten asemaa pohtineen työryhmän raportti ei saanut laajaa julkisuutta osakseen: työryhmän suosituksia käsiteltiin kahdessa suomenkielisessä sanomalehdessä – *Helsingin Sanomissa* ja *Ilta-Sanomissa*. Vähäinen mediajulkisuus on tyypillistä etnisiä vähemmistöjä koskeville aiheille, sillä niiden ei arvioida kiinnostavan valtayleisöä eikä niillä yleensä katsoa olevan uutisille tunnusomaista yhteiskunnallista painoarvoa (vrt. van Dijk 1991; Cottle 2000).

Valtamedian representaatiot etnisistä vähemmistöistä ovat tyypillisesti ongelma- ja viranomaiskeskeisiä. Vähemmistöjen edustajien on ollut vaikeaa saada äänensä kuuluviin (ks. esim. van Dijk 1991; ter Wal 2002). Sama pätee myös venäläisiä koskevaan uutisointiin Suomen lehdistössä. Muihin etnisiin vähemmistöihin verrattuna venäläisiä koskeva uutisointi on ollut lisäksi rikoskeskeistä (vrt. Pietikäinen 2000; Raittila 2002). Toisaalta viime vuosina rinnalle on tullut myös suvaitsevaisuus- ja selviytymiskertomuksia. Esimerkiksi Raittilan (2004, 297-298) tutkimustulokset viittaavat siihen, että venäjänkielisten esilläolo sanomalehtiteksteissä on

arkipäiväistynyt ja liittyy usein myös maahanmuuttoa ja suomalaisen yhteiskunnan monikulttuuristumista koskevaan keskusteluun.

Venäjänkielisten asemaa selvittäneen työryhmän suositukset saivat *Helsingin Sanomissa* suhteellisen paljon palstatilaa: raportista tehty uutinen nostettiin 18.5.2003 pääsivun uutisjutuksi, joka jatkui kotimaan osastolla. Lisäksi työryhmän ehdotukset esitettiin kotimaan osastolla tiivistettynä tietokulmajuttuna, jonka rinnalla *Helsingin Sanomat* julkaisi vielä *human interest* -tyyppisen kainalojutun Lappeenrannassa toimivasta venäjänkielisestä päiväkodista. Uutisjutussa lainattiin oikeusministeriä ja korkeimman oikeuden lainsäädäntöneuvosta, sen sijaan esimerkiksi työryhmän jäsenen, venäjänkielisen yhteisön jäsenen tai vaikkapa vähemmistövaltuutetun kommentit puuttuivat. Kainalojutussa ääneen pääsivät niin suomalaisen kuin venäjänkielisen päiväkodin työntekijät, mutta siinä ei mainittu lainkaan raporttia tai sen ehdotusta venäjänkielisen vähemmistön virallisesta tunnustamisesta.

Pari päivää myöhemmin *Helsingin Sanomissa* oli aiheesta vielä pääkirjoitus (20.5.2003) ja pääkirjoitustoimittajan kolumni Merkintöjä-palstalla (21.5.2003). Lisäksi lehdessä julkaistiin työryhmässä mukana olleen venäjänkielisen vähemmistön edustajan kirjoitus mielipideosastossa (22.5.2003).

Reilua viikkoa myöhemmin *Ilta-Sanomat* uhrasi asian käsittelyyn kokonaisen aukeaman (28.5.2003). Varsinaisen uutisjutun lisäksi aukeamalla esitettiin Suomessa asuvien venäjänkielisten lukumäärää ja Suomen puhutuimpia kieliä kuvaavia graafeja, ja mukana oli myös venäjänkielisten näkemyksiä valottava kainalojuttu. Uutisjutussa lainattiin oikeusministerin lisäksi eduskuntaryhmien puheenjohtajia ja venäjänkielisen väestönsosan kysymyksiä käsittelevän työryhmän puheenjohtajana toiminutta opetusministeriön edustajaa. Kainalojutussa kuultiin myös kolmea venäjänkielistä henkilöä, jotka kommentoivat ehdotusta ja kertovat omia kokemuksiaan venäjänkielisyystään Suomessa.

Molempien lehtien uutisoinnissa annettiin siten tilaa myös vähemmistön edustajille, mutta heidän äänensä jäi hyvin hiljaiseksi virkamiesten ja poliisi-

tikkojen ”asiantuntemuksen” ja lausuntojen rinnalla. Koska venäjänkielisten haastattelut esitettiin uutisoinnista erillään olevina kokonaisuuksina, vuorovaikutusta valtaväestön ja vähemmistöjen välillä sanomalehtiteksteissä ei syntynyt. Vuoropuhelu, sen puuttuminen tai edistäminen ”meidän” ja ”muiden” välillä on tärkeä yhteiskunnallinen ja journalistinen kysymys: julkisen keskustelun puute kangistaa valtaistumisen mahdollisuuksia (ks. esim. Hujanen & Pietikäinen 2000, 18-19).

Tarkastelemme seuraavassa yksityiskohtaisemmin työryhmän suositusten käsittelyä edellä mainittujen sanomalehtitekstien valossa (ks. myös Laihala-Kankainen, tulossa). Keskitämme kahteen teemaan – ryhmän nimeämiseen ja kielen aseman määrittelyyn – jotka ovat keskeisiä venäjänkielisten valtaistumiskamppailuissa.

Historiallinen vai uusi vähemmistö

Näkemyks mediajulkisuuden vaikutuksesta etnisten ryhmien asemaan tai keskinäisiin suhteisiin sisältää ajatuksen kielen vallasta. Tämän ajattelutavan mukaan yksittäisen kielenkäyttäjän tekemät valinnat eivät jää yksinäiseksi huudoksi metsään, vaan niihin kirjautuu hänen omien käsitystensä lisäksi myös kielen käyttökontekstin instituutioiden ja yhteiskunnan näkemyksiä puheena olevasta ilmiöstä. Konkreettisen esimerkin kielen vallasta antavat nimitykset. Etniset nimitykset voivat olla loukkaavia (esimerkiksi: ryssä, venakko, elintasopakolainen) tai arvostavia (alkuperäiskansa); ne kertovat ryhmän asemasta, oikeuksista ja arvostuksesta. Etniset nimitykset voivat olla diskursiivisen vallankäytön muoto, jota käytetään esimerkiksi ryhmärajojen osoittamiseen, oikeuksien tavoittelemiseen tai marginalisointiin (ks. Pietikäinen 2002).

Suomessa asuviin venäjänkielisiin viitataan monenkirjavilla nimityksillä. Nimitysten kirjo kertoo paitsi ryhmän heterogeenisyydestä myös muutoksista ja valtaistumispyrkimyksistä. Esimerkiksi *Helsingin Sanomien* sivuilta löytyi seuraava kokolema venäjänkielisiin viittaavia nimityksiä:

venäjänkieliset, venäjänkielinen vähemmistö, venäjänkieliset asukkaat, venäjänkielinen väestön-

osa, venäjänkielinen väestö, venäläisväestö, venäläinen väestönosa, uudet venäjänkieliset, uusi kielivähemmistö, paluumuuttaja, inkerinsuomalainen, suurin ulkomaalaisryhmä.

Osa nimityksistä kiinnittyy konkreettisesti kieleen: tämän kategorian alle mahtuvat kaikki venäjää puhuvat. Osa nimityksistä nojaa puolestaan etnisyyteen (venäläisyys/inkerinsuomalaisuus), jolloin ne venäjää puhuvat henkilöt, jotka eivät kuulu ko. etniseen ryhmään rajautuvat pois. Määritteen ”uusi” saavat nimitykset alleviivaavat kategorisoinnin ajallista ulottuvuutta, jolloin ”vanhat” jäävät nimityksen ulkopuolelle. Nimeäminen ulkomaalaisuuden perusteella jättää puolestaan huomioimatta kansalaisuudeltaan suomalaiset venäjänkieliset.

Venäjänkielisten määrittelykamppailu kirjautuu myös median representaatioihin, kuten seuraava esimerkki havainnollistaa:

Venäjänkielisten asema Suomessa

Suomessa on koko itsenäisyyden ajan elänyt ainakin muutaman tuhannen vahvuinen juuriltaan venäläinen väestönosa, joka on sulautunut joko suomen- tai ruotsinkieliseen kantaväestöön. Suomen venäläisväestön ilme on muuttunut jyrkästi venäjää puhuvien inkerinsuomalaisten tai muiden Venäjältä, Virosta ja muualta entisen Neuvostoliiton alueelta tapahtuvan muuttoliikkeen myötä. Sitä yhdistää venäjän kieli, mutta sen kulttuuri- ja myös etninen tausta vaihtelevat. (HS Pääkirjoitus, 20.5.2003)

Tekstikatkelma kuvaa venäjänkieliset yhtäältä historiallisena vähemmistönä, toisaalta valtaväestöön sulautuneena ryhmänä. Ongelmallista tällaisessa representaatiossa on se, että sulautumisesta puhuminen tekee tarpeettomaksi ryhmän aseman muuttamisen. Jos taas venäjänkielisten historiallinen läsnäolo häivytetään ja heidät esitetään yksinomaan ”uutena” vähemmistönä, joka on muodostunut viimeaikaisen muuttoliikkeen myötä, heidän mahdollisuutensa asemansa parantamiseen ovat heikommalla kuin ”vanhojen” kieli- ja kulttuurivähemmistöjen. Useimmat eurooppalaiset valtiot ovat hyväksyneet vähemmistöoikeudet vain ”vanhoille” vähemmistöille – kriteerinä on yleensä pidetty

noin sadan vuoden oleskelua maassa (Hannikainen 1996, 38). Venäjänkielisten vähemmistöaseman määrittelyssä yhdeksi keskeiseksi kiistakysymykseksi onkin noussut historiallisen vähemmistön olemassaolo ja tunnustaminen. ”Vanhan” ja ”uuden” venäjänkielisen yhteisön määrittelyyn nivoutuu myös kysymys ryhmän rajoista: jos on olemassa ”vanha” venäläinen vähemmistö, missä määrin ”uudet” venäjänkieliset voivat päästä sen jäseniksi tai identifioitua siihen ja kenelle venäläisvähemmistön mahdolliset oikeudet kuuluvat.

Kamppailu kielestä

Etnisten vähemmistöjen valtaistumispyrkimykset konkretisoituvat usein kamppailuksi oman kielen puolesta. Kielen viralliseen tunnustamiseen liittyy tiettyjä oikeudellisia seuraamuksia, joiden katsotaan parantavan ryhmän asemaa ja turvaavan kulttuurisen olemassaolon jatkuvuutta. Esimerkiksi Suomessa kansalliskielistä (suomi ja ruotsi) ja niiden käytöstä on hyvin tarkat säädökset sekä perustuslaissa että uudessa kielilaissa (423/2003). Myös vähemmistökieliä (nimeltä mainittuina saame ja romani) koskevat säädökset sisältyvät perustuslakiin, ja näillä kieliryhmillä on omat viralliset asiantuntijaorganisaationsa (saamelaisvaltuuskunta ja romaniasian neuvottelukunta). Lisäksi Suomen perustuslaissa todetaan, että myös ”muilla ryhmillä” on oikeus ylläpitää ja kehittää omaa kieltään ja kulttuuriaan – laki ei kuitenkaan velvoita valtiota ja kuntia tukemaan niitä.

Venäjänkielisten vähemmistöaseman virallinen tunnustaminen merkitsisi käytännössä venäjän kielen tunnustamista – saamen ja romanikielen tapaan – vähemmistökieleksi Suomessa. Koska vähemmistöjen oikeuksien toteutumisen ehtona on yleensä valtaväestön edes osittainen myötämielisyys, työryhmän ehdotusten saama valtajulkisuus antaa mahdollisuuden peilata näkemyksiä kielen virallisen tunnustamisen puolesta ja vastaan.

Jo uutisjuttujen otsikoissa – sekä *Helsingin Sanomissa* että *Ilta-Sanomissa* – rakentuu kuva venäjän kielen virallisen tunnustamisen mahdottomuudesta:

Eduskuntaryhmien johtajien vastaus venäjän kielen virallistamiseen Suomessa:

NJET!
(IS 28.5.2003)

Venäjänkielisten asemaa ehdotetaan lakiin.

Oikeusministeri: Venäjistä ei ole tulossa kolmatta kansalliskieltä
(HS Pääsivu, 18.05.2003)

Työryhmä esittää venäjänkielisen vähemmistön oikeuksia lakiin

Oikeusministeri: Venäjistä ei ole tulossa kolmatta kansalliskieltä

Kunnan kielisäädökset koskevat vain suomea ja ruotsia
(HS Kotimaa, 18.05.2003)

Oikeusministerin lainaus ”kansalliskielestä” *Helsingin Sanomissa* ja otsikon rinnastukset suomen ja ruotsin kieliin rakentavat kuvaa, jonka mukaan venäjän kielelle vaadittaisiin kansalliskielen asemaa. ”Kansalliskielen” ja ”vähemmistökielen” rinnakkainen ja ristiriitainen käyttö myös *Helsingin Sanomien* (18.05.2003) uutisjutun kärjessä hämärtaa alkuperäisen työryhmän esittämän ehdotuksen:

Suomen venäjänkielisten asemaa pohtinut työryhmä ehdottaa että venäjänkielisen vähemmistön kieli ja kulttuuriset oikeudet pitäisi tunnustaa laissa. Käytännössä olisi kyse venäjän virallisesta tunnustamisesta vähemmistökielenä.

Kielen virallistaminen laissa on poliittisesti arkaluonteinen ehdotus. Keskustelua on herännyt jopa siitä, pitäisikö venäjän kielen asema turvata laissa ruotsin kielen tapaan kolmantena kansalliskielenä.

Oikeusministeri Johannes Koskinen (sd) torjuu haaveet kolmannesta kansalliskielestä tai muista merkittävistä lakimuutoksista. [...]

Tekstikatkelma havainnollistaa ehdotuksen saaman julkisuuden ristiriitaisuutta: ensimmäisessä kappaleessa todetaan työryhmän ehdotuksen koskevan vähemmistökielen tunnustamista, mutta jatkossa puhutaan kansalliskielestä. Tekstissä ei eksplikoida, missä ”keskustelua” venäjän kielen asemasta kansalliskielenä olisi käyty tai kenen ”haaveita” oikeusministeri torjuu. Epäselväksi jää myös

se, miksi tai kenen mielestä kielen virallistaminen on ”poliittisesti arkaluontoinen ehdotus”.

Ilta-Sanomien uutisaukeamaa hallitsee lähes puolet palstatilasta vievä vanha kuva Senaatintorista seuraavalla kuvatekstillä varustettuna:

Venäjää Helsingin katukuvassa 100 vuotta sitten. Näinkö tulevaisuudessa? Helsingin katukyltit oli tekstitetty suomeksi, ruotsiksi ja venäjäksi, kun Suomi oli osa Venäjää.
(IS 28.5.2003)

Nykytilanteen rinnastaminen menneisyyteen, erityisesti autonomian ajan lopun sortokausiin rakentaa kuvaa Suomen venäläistymisestä. Tämän tyyppiset representaatiot jatkavat historiallista tarinaa venäläisyydestä negatiivisena uhkana ja toiseutena, jonka suhteen suomalaisuuden täytyy tehdä jyrkkä ja selvärajainen ero (ks. esim. Harle & Moisio 2000; Raittila 2004).

Uhkakuvat näkyvät myös *Helsingin Sanomien* pääkirjoituksessa, jota *Ilta-Sanomat* lainaa myöhemmin omassa uutisjutussaan:

Vaatimukset venäjän kielen tai venäläisen väestönsan aseman virallistamisesta saattavat sen sijaan myrkyttää yleistä ilmapiiriä ja lietsoa venäläisvastaisuutta, jolle on olemassa historiallinen kasvualusta. Siksi periaatteellisten oikeuksien vaatimisen sijasta on viisautta keskittyä ajamaan käytännön elämää palvelevia asioita.
(HS Pääkirjoitus, 20.5.2003)

Vaihtoehtoinen näkökulma venäjän kielen aseman parantamiseen voisi olla esimerkiksi se, että oma kieli on hyvinkin konkreettinen osa käytännön elämää ja palvelee paitsi vähemmistöyhteisöä myös valta yhteisöä. *Ilta-Sanomien* uutisjuttuunsa vaihtoehtoinen näkökulma tulee ohimennen esiin työryhmän edustajan puheenvuorossa, jossa hän korostaa kielen merkitystä identiteetin rakentumisessa. Myös joidenkin poliitikkojen lainauksissa näkyy varovaisen myönteistä suhtautumista työryhmän suosituksiin, mikäli venäjänkielisten määrä Suomessa tulevaisuudessa huomattavasti kasvaisi. Tällä hetkellä venäjän kielen aseman virallistamista ei nähty ajankohtaisena. *Helsingin*

Sanomien pääkirjoitustoimittaja lopettaakin kirjoituksensa seuraavasti:

Venäjänkielisen väestön olojen hyväksi on jo nyt tehty paljon. Voisi olla kuin sohausu kusiaispesään, jos vaatimuksista viralliseksi vähemmistöasemaksi tehtäisiin nyt numero.
(HS Merkintöjä 21.5.2003)

Helsingin Sanomien ja *Ilta-Sanomien* sivuilla ehdotus venäjän kielen virallisesta tunnustamisesta kuvattiin enimmäkseen mahdottomana, ei ajankohtaisena vaan mahdollisesti tulevaisuuden asiana. Osittain representaatiot heijastelivat myös myyttiseen venäläiskuvaan liittyviä vanhoja ajatusmalleja ja uhkakuvia (vrt. Raittila 2004, 297). Kielen virallistamispyrkimyksen herättämät reaktiot kertovat myös kielen merkityksestä vähemmistöryhmien valtaistumiskamppailuissa. Tälle kamppailulle venäjänkieliset eivät saaneet paljoakaan tukea valta-medialta.

Oma media

Vaikka etniset mediat ovat pieniä valtamedian henkilöstömäärään, yleisöön tai budjetteihin verrattuna, niiden kaltaiset erilaiset osajulkaisuudet ovat uusien kansalaisliikkeiden myötä yhä tavallisempia (Atton 2002; Hartley & Mckee 2000). ”Omien” medioiden tehtävät ovat monenkirjavat: tuoda esiin vaihtoehtoisia representaatioita, kertoa ryhmän kannalta olennaisista asioista omalla kielellä, vahvistaa oman yhteisön sidoksisuutta ja toimintakykyä, mobilisoida ihmisiä toimimaan ja osallistumaan, lisätä näkyvyyttä valtaväestön parissa ja saada muutoksia aikaan ryhmän yhteiskunnallisessa asemassa (vrt. Cottle 2000; Pietikäinen, tulossa). Oma media voi toimia siis yhteisön valtaistumisen resurssina.

Etnisille vähemmistöille oma media on kulttuurinen resurssi, joka pitää kieltä elävänä, siirtää sitä sukupolvelta toiselle ja perinteisestä kontekstista moderniin käyttöyhteyteen (Dufva & Pietikäinen, tulossa). Oma media voi toimia myös symbolisena siltana uuden ja vanhan kotimaan tai diasporisten ryhmien välillä: niiden kautta oppii uuden kotimaan käytänteitä ja tapoja, kuulee terveiset entisestä koti-

maasta ja pitää yhteyttä muiden, kaukanakin asuvien ryhmän jäsenten kanssa (Gillespie 2000; Mandeville 2001). Yhteisön omat lehdet, radio- ja televisio-ohjelmat voivat tarjota diskursiivisen tilan, jossa identiteettejä, yhteisöä ja sen rajoja jatkuvasti rakennetaan, muutetaan, koetaan uudelleen sekä pohditaan, suunnitellaan ja kiistellään yhteisön tavoitteista, asemasta ja toimintatavoista. Kulttuurisen kamppailun, kansannousun tai sodan aikana oma media voi olla vastarinnan resurssi tai jopa itsenäistymisen symboli.

Etnisten tiedotusvälineiden valtaistumisen potentiaalia rajoittavat usein samat tekijät kuin ryhmän toimintamahdollisuuksia yleisemminkin: vähäiset taloudelliset, tekniset ja henkilöstöresurssit, heterogeeninen, usein pieni ja hajallaan oleva yhteisö sekä valta-yhteiskunnan rakenteiden ja toimintatapojen outous (vrt. esim. Cottle 2000).

Eri maissa toimiville venäjänkielisille yhteisöille on aina ollut ominaista kulttuurinen aktiivisuus, joka ilmenee monilla elämänoilla, mm. omakielisten julkaisujen ja ohjelmien runsaassa tuotannossa (ks. VKS 1989; Baschmakoff & Leinonen 2002). Uuden vuosituhatvuotteen alussa venäjänkielisten mediakenttää Suomessa voi luonnehtia heterogeeniseksi ja osittain vakiintumattomaksi sekä samanlaisesti paikalliseksi ja transnationaaliseksi. Esitelmme seuraavassa Suomessa toimivia venäjänkielisiä tiedotusvälineitä ja niissä työskentelevien toimittajien näkemyksiä työstään, toimintansa mahdollisuuksista ja rajoituksista.

Moniääninen mediakenttä

Suomessa toimivien venäjänkielisten medioiden monimuotoisuus heijastelee venäjänkielisen ryhmän heterogeenisyyttä. Painettua sanaa on tarjolla niin venäjänkielisille turisteille (*Novyje Rubeži – New Horizons*), rajan molemmin puolin asuville matkaajille ja suomalaisyritysten mainoksille (*Pietarin kauppatie, Rajalehti*) kuin Suomessa asuvalle venäjänkieliselle yhteisölle (*Spektr*). Lisäksi venäjän kielellä julkaistaan tiettyihin teemoihin keskittyviä kirjallisuuslehtiä (esimerkiksi *LiteraruS*) tai venäläisten kerhojen yhteydenpitoon tarkoitettuja

lehtiä (*Russkii Svet*) (ks. Kauranen & Tuori 2001; Suihkonen 2003).

Radiosta venäjänkielisiä lähetyksiä voi kuunnella parhaiten Etelä-Suomessa. Kaupallinen radioasema *Sputnik* lähettää ohjelmia 24 tuntia vuorokaudessa ja kuuluu rajan yli aina Viipuriin saakka. Kansainvälisen ja venäläisen hittimusiikin lomassa se tarjoaa myös uutislähetyksiä. Lisäksi pääkaupunkiseudulla voi kuunnella kerran viikossa (45 min) *Radio Valerianaa* Lahiradion kautta. Myös radioasema *Robin Hood* Turussa lähettää viikoittain venäjänkielistä ohjelmaa (Suihkonen 2003).

Erikoisuus venäjänkielisellä mediataivaalla on YLE:n *Radio Golos* (Radio Finlandin venäjänkieliset ohjelmat), joka ”palvelee ensisijaisesti ulkosuomalaisia ja tarjoaa uutisia ja taustaohjelmia suomalaisista lähtökohdista taustoitettuina ja suomalaisia uutisarvostuksia heijastaen” (Niinistö 2003). *Golos* tuottaa ohjelmaa Suomeen, Venäjälle ja muualle itäiseen Eurooppaan tunnin päivässä (uusintoinen 4 tuntia). Suomessa sen ohjelmat eivät kuulu Ylen pääkanavilla, mutta monissa kaupungeissa niitä voidaan seurata lähinnä ULA-taajuuksilla. *Golos* tuntuu pitkälti ohittavan Suomen venäjänkielisen yhteisön, sillä se tarjoaa lähinnä ”Suomea venäjäksi” kuuntelijoille maan rajojen ulkopuolella. Tulevaisuudessa sillä saattaisi olla mahdollisuuksia kehittyä palvelemaan enemmän myös Suomen venäjänkielisten yhteisöä.

Venäjänkielisen yhteisön aseman vakiintumattomuudesta ”virallisessa” Suomessa kertoo venäjänkielisten televisio-ohjelmien puuttuminen. Etnisten vähemmistöjen omien televisio-ohjelmien läpimurto onkin usein pitkän työn tulos, jota tehdään niin yhteisön sisällä kuin valta-yhteiskunnan parissa (vrt. Alia 1999; Roth 2000). Vakiintumattomuus on leimallista etnisten medioiden toiminnalle laajemminkin ja näkyy sekä taloudellisten että henkilöresurssien äärimmäisenä niukkuutena. Omakieliset lehdet toimivat usein aktiivisten ja asiasta erityisen innostuneiden yksittäisten henkilöiden varassa; esimerkiksi *Spektrissä* työskentelee vain kaksi henkilöä palkattoman avustajajoukon tukemana. Koska valtaosaa vähemmistöjen lehdistä tehdään pitkälti vapaaehtoisvoimin, julkaiseminen on epävarmaa,

ja usein lehdet hiipuvatkin vuoden tai parin päästä tekijöiden ja rahan puutteeseen. Venäjänkielisten lehtien joukossa poikkeuksena on vuodesta 1998 lähtien ilmestynyt *Spektr*, joka on tavallista pitkäikäisempi etnisten medioiden joukossa.

Venäjänkielisen mediakentän monimuotoisuus on osoitus siitä, että valtaväestön silmin usein homogeenisenä nähty yhteisö pitää sisällään monenlaisia ihmisiä, ryhmiä, kieliä ja kielenkäyttäjiä. Tästä kertoo esimerkiksi se, että osa julkaisuista ja ohjelmista on monikielisiä (venäjä/englanti, venäjä/suomi). Kielellinen, kulttuurinen ja etninen heterogeenisyys näkyy myös venäjänkielissä medioissa työskentelevien toimittajien taustoissa: seitsemästä haastatellusta toimittajasta kaikki puhuivat venäjää, mutta vain kolmelle se oli äidinkieli. Toimittajat nimesivät itse etniseksi taustakseen venäläisyyden, latvialaisuuden, inkerinsuomalaisuuden ja suomalaisuuden. Monikielisyys näkyy myös mediakentällä: venäjänkielisten juttujen ja ohjelmien ohella sieltä löytyy myös vironkielisiä julkaisuja, inkerinsuomalaisille tarkoitettuja lehtiä ja sama toimittaja voi työskennellä erikielisisissä medioissa.

Mediassa valtautuminen

Valtaistumiskamppailun näkökulmasta lehtien joukosta esiin nousee edellämainittu *Spektr*, jota voi luonnehtia yhteisön omaksi ääneksi. Se on ilmaisjakelulehti, joka ilmestyy 11 kertaa vuodessa 20 000 kappaleen painosmäärällä (Suihkonen 2003, 71). Lehteä voi myös tilata pääkaupunkiseudun ulkopuolella.

Nimensä mukaisesti *Spektr* pyrkii tavoittamaan erilaiset Suomessa asuvat venäjänkieliset ryhmät. Lehdessä sen perustamisesta lähtien työskennellyt toimittaja kertoo nimen valinnan olleen tarkkaan harkittu: ”Silloin kun mietittiin että mikä sen lehden nimi pitäisi olla niin mietittiin hyvin tarkkaan et sen pitää olla avoin, avoin kaikille, ja jotta löytyis (kai-kille) tila.”

Muissa venäjänkielisisissä medioissa työskentelevien toimittajien mielestä lehti on onnistunut tässä tavoitteessaan, sillä erilaisista taustoistaan huolimatta hekin lukevat *Spektriä*. Toimittajakollega

luonnehtii positiivisesti lehden monimuotoisuutta: ”*Spektr* on hyvä lehti, joka on hyvin tollanen, mitenkäs mä sanoisin että se suosii erilaisia mielipiteitä ja se ei hauku ketään ja se ei ole mikään äärimmäinen lehti.”

Vaikuttaa siis siltä, että lehti on tavoittanut venäjänkielisen yhteisön moniäänisyyden ja pystynyt tarjoamaan sivuillaan tilaa erilaisille näkökulmille ja kokemuksille. Lisäksi sillä on läheinen suhde lukijoihinsa. Toimittajan mukaan palautetta tulee koko ajan, toimituksessa pistäydytään vaihtamassa kuulumisia ja juttujen tekeminen nojaa pitkälti vapaaehtoiseen avustajaverkkoon. Toimittaja toteaaakin, että ”lehteä ei olisi jos ihmiset eivät olisi niin aktiivisia meillä”. Oma media pystyy toimimaan yhteisönsä äänitorvena juuri silloin, kun kynnyksen toimituksen ja arkeaan elävien yhteisön jäsenten välillä ei ole korkea.

Spektrillä on selvästi myös yhteisön valtaistumiseen tähtääviä tavoitteita. Toimittaja kuvailee lehden pyrkimyksiä seuraavaan tapaan: ”... vois sanoa että me rakennamme yhdessä venäläisyyttä Suomeen, et se ei oo samanlainen kun Venäjällä, et se on ihan suomalainen mutta kuitenkin.”

Venäjän kielen käytön ohella tämä tarkoittaa käytännössä juttujen tekemistä venäjänkielisen yhteisön tapahtumista, kulttuurista ja arkielämästä suomalaisessa kontekstissa. Muissa medioissa työskentelevät toimittajat kertovatkin esimerkkejä siitä, kuinka he ovat lehden kautta saaneet tietoa mm. venäjänkielisisistä kirjastoista, erilaisista kulttuuritapahtumista ja löytäneet venäjänkielisiä harrastuspiirejä.

Valtaistuminen tarkoittaa myös suomalaisen yhteiskunnan käytänteiden tutuksi tekemistä. *Spektrin* toimittaja kertoo lehdessä ilmestyvän juttuja esimerkiksi vaaleista, ammattiliitoista, työttömyysturvasta ja liikuntapalveluista. ”Ideana on auttaa ihmisiä, auttaa sillä tavalla et he ymmärtäis paikalliset pelisäännöt. Silloinhan on helppo rakentaa omaa identiteettiä kun sä ymmärrät kantaväestön identiteettiä ja sillä tavalla osaat toimia sääntöjen mukaisesti.”

Myös valtayhteiskunnan toimijat ovat ottaneet lehden osaksi omaa toimintaansa: esimerkiksi Hel-

singin kaupungille se on yksi kotouttamiskanava ja monissa oppilaitoksissa sitä käytetään oppimateriaalina. Yhtenä valtaistumisen strategiana *Spektrissä* ovat ns. positiiviset tarinat: lehdessä julkaistaan mielellään esimerkkejä ihmisistä, jotka ovat onnistuneet elämässä, löytäneet paikkansa suomalaisessa yhteiskunnassa. Tämä on tärkeä näkökulma etnisten vähemmistöjen julkisuuskuvassa, sillä usein negatiivisesti sävyttyneen valtamedian vastapainoksi se tuo esiin myönteisiä vastakuvia, joilla on eheyttävä vaikutus.

Toimittajien arvioiden mukaan toinen tärkeä media venäjänkieliselle yhteisölle on radioasema *Sputnik*. Ympäri vuorokautisilla lähetyksillään se nivoutuu osaksi arjen kulkua. Toiseksi tärkeäksi elementiksi *Sputnikin* toiminnassa toimittajat nimesivät venäjänkielisen musiikin, joka arveltiin koostuvan yhteen erityisesti nuoria. Radioaseman tehtävänä on tarjota tietoa suomalaisesta kulttuurista, tavoista ja tapahtumista, mutta sen ohella ja ”ennen muuta ylitsepääsemättömän hyvää musiikkia”. *Sputnik* ei tavoittele ”vakavan” yhteisömedian asemaa, vaan pyrkii kieltä, musiikkia ja ajankohtaisuutta sekoittamalla tarjoamaan esteettisen ja viihhteellisen ”koktailin” venäläisestä identiteetistä suomalaisessa kontekstissa. *Sputnikin* toiminnassa korostuu siten identiteetin kokemuksellinen puoli, jonka rakentamisessa populaarikulttuurilla on perinteisesti vahva asema.

Paikallinen ja transnationaalinen

Suomessa toimiva venäjänkielinen media on kiinnostava sekoitus paikallisuutta ja transnationaalisuutta. Venäjänkieliset tiedotusvälineet ovat juurtuneet pääkaupunkiseudulle, jossa myös suurin osa venäjänkielisistä asuu, ja siksi sekä yhteisön omat että valta-yhteiskunnan monet tapahtumat, päätöksenteot ja toiminnot sijoittuvat pääkaupungin tuntumaan. Toisaalta sekä valtakunnan että kieli- ja kulttuurirajan läheisyys ja rajanylitykset puolin ja toisin vaikuttavat etnisen median toimintaan: yleisönä eivät ole vain Suomessa asuvat venäjänkieliset, vaan myös turistit ja mm. Venäjällä ja Baltian maissa asuvat venäjänkieliset. Kuvaavaa on, että *Spek-*

rissä työskentelevän toimittajan mukaan alun perin oli tarkoitus tehdä lehteä venäjänkielisille turisteille, mutta ensimmäisten numeroiden jälkeen Suomessa asuvien venäjänkielisten lukijoiden palaute oli niin runsasta, että lehteä lähdettiin muokkamaan Suomessa asuvien venäjänkielisten tarpeiden suuntaan.

Raja on Suomessa toimiville venäjänkielisille medioille sekä mahdollisuus että rajoitus. Yhtäältä venäjän valtakielen ja -kulttuurin läheisyys takaa sen, että toimittajia ja yhteisöä ei uhkaa kielen näivettyminen tai kuoleminen – huoli joka on todellinen monille etnisille ja kielellisille vähemmistöille. Toimittajien arjessa valtakulttuurin läheisyys näyttäytyy ajankohtaisten tapahtumien, kulttuurivierailujen ja muun vuorovaikutuksen runsautena, joista voi helposti kirjoittaa ja tehdä ohjelmia. Toisaalta venäjänkielisen väestön pitkä historia maassamme merkitsee myös sitä, että venäjänkielisiä kulttuuri-instituutioita ja -rakenteita – esimerkiksi kouluja, seurakuntia, kirkkoja ja teattereita – on myös Suomessa, erityisesti pääkaupunkiseudulla. Verrattuna moneen muuhun Suomessa toimivaan etniseen ryhmään, venäjänkielisillä on siten aivan toisenlainen kasvualusta oman median kehittämiseen.

Toisaalta rajan läheisyys vaikuttaa siihen, että medioiden yleisö on liikkuvaa ja muuttuvaista. Turistit, vierailijat ja uudet tulijat ovat osayleisöjä, joita pyritään huomioimaan toimitustyössä. Esimerkiksi *Sputnikin* kohdeyleisö on ”Suomessa asuvien venäläisten lisäksi myös venäläiset vierailijat”. Voi ajatella, että yleisön liikkuvuus vie terää mahdollisilta valtaistumispyrkimyksiltä; Suomessa vakituisesti asuvien venäjänkielisten yhtenäisyyttä ja asemaa on vaikeaa edistää, jos yleisö on ”rakennettava” joka kerta uudestaan.

Globalisoituvassa maailmassa rajojen läsnäolo ja niiden ylittäminen on arkipäivää etnisten yhteisöjen arjessa. Monet yhteisöt ovat diasporisia tai transnationaalisia, niiden yhteisöllisyys ja toimintatavat haastavat kansallisvaltioiden identiteettipolitiikka ja toimintatapoja. Tämän tyyppinen liikehdintä ja ”rajattomuus” korostavat median potentiaalia rakentaa imaginaarista, symbolista yhteisöllisyyttä. Haasteena on myös identiteettien hybridi-

syys: venäjänkielinen ei ole välttämättä vain venäläinen tai suomalainen, vaan esimerkiksi Suomessa asuva Liettuan venäläinen, joka puhuu venäjää, suomea ja englantia ja joka on myös veli, isä ja muusikko.

Median rooli

Venäjänkieliset ovat omalla aktiivisella toiminnallaan pyrkinet murtautumaan marginaalista kohti keskustaa – kohti valtayhteiskuntaa, sen päätöksentekokoneistoa, kohti enemmistöä ja sen medioita. Venäjänkielisten kohdalla on kysymys aikaisemmin ”piiloon jääneen kulttuurivähemmistön” tai ”vaietun vähemmistön” valtaistumispyrkimyksistä, joista yksi konkreettinen tavoite on oman kielen virallinen tunnustaminen vähemmistökielenä. Olemme tässä artikkelissa pyrkinet valottamaan Suomen venäjänkielisten valtaistumispyrkimyksiä sekä valtamedian että etnisen median kentässä.

Etnisten vähemmistöjen oman kielen ja identiteetin käsittely sekä valta- ja vähemmistöryhmien välisistä suhteista kirjoittaminen julkisessa sanassa on merkityksellistä: median tavat kuvata ja nimetä esimerkiksi venäjänkielisiä ja heidän valtaistumispyrkimyksiään – paitsi että ne heijastelevat aikaamme ja yhteiskuntaa, ne osallistuvat myös ryhmien aseman ja identiteetin rakentamiseen. Tie-

dotusvälineillä on mahdollisuus niin vähemmistöyhteisöjen valtaistumispyrkimysten esittelemiseen, legitimoimiseen, vahvistamiseen kuin niiden haastamiseen, kyseenalaistamiseen ja marginalisoimiseen. Väistämättä jokainen juttu omalta osaltaan osallistuu vähemmistöjen aseman määrittelykamppailuun. Sanomalehtiteksteissä ehdotus venäjän kielen virallisesta tunnustamisesta pikemminkin kyseenalaistettiin ja marginalisoitiin – osittain historiasta tuttujen uhkakuvien kautta – kuin esiteltiin vaihtoehtoisia näkökulmia. Venäjänkielisten valtaistumiskamppailu ei saanut juurikaan tukea valtamedialta.

Etnisten ja kulttuuristen vähemmistöjen omat mediat tarjoavat esimerkin siitä, kuinka media voi toimia yhteisöllisyyden resurssina sekä etnisen ja kulttuurisen identiteetin vahvistajana. Valtayhteiskunnan näkökulmasta etniset mediat on väliin nähty myös haittana: omien medioiden seuraamisen on pelätty häiritsevän etnisten vähemmistöjen integroitumista valtaväestöön, eristävän heidät imaginaariseen saarekkeeseen, joka ei ole ”todellisuudessa” kiinni (ks. esim. Tufta & Riis 2001). Tämän vuoksi niihin ei ole haluttu panostaa. Näkemyksemme mukaan tällöin ei ole ymmärretty oman kielen ja kulttuurin merkitystä yhteisöjen toimintakyvylle eikä etnisten medioiden potentiaalia monikulttuurisen yhteiskunnan rakentamisessa.

Viitteet

- 1 Aineisto koostuu niistä sanomalehtijutuista, joissa käsiteltiin Etnisten suhteiden neuvottelukunnan asettaman työryhmän ehdotusta Suomen venäjänkielisen vähemmistön virallisesta tunnustamisesta. Aineisto kerättiin keväällä 2003 parin viikon aikana raportin julkistamisen jälkeen ja sitä on kuvattu kielen käytön näkökulmasta venäjänkielisisessä artikkelissa (ks. Laihiala-Kankainen, Sirkka, tulossa).
- 2 Haastateltavia oli yhteensä seitsemän ja he työskentelivät *Radio Goloksessa*, *Radio Sputnikissa*, *Radio Valerianassa*, *Spektr*-lehdessä ja *Inkeriläisten viesti* -lehdessä. Haastattelut teh-

tiin alkukesällä 2003 ja ne liittyvät Sari Pietikäisen meneillään olevaan, Suomen Akatemian rahoittamaan tutkimukseen etnisten medioiden valtaistumisen potentiaalista (projektin numero 105596).

- 3 Etnisten suhteiden neuvottelukunta (ETNO) on laajapohjainen neuvoa-antava asiantuntijaelin, joka on toiminut työministeriön yhteydessä vuodesta 1998 lähtien. Siihen kuuluu mm. viranomaisten, kansalaisjärjestöjen, työelämän osapuolten sekä maahanmuuttajien ja etnisten vähemmistöjen edustajia.

Lähteet

- Aikio-Puoskari, Ulla (2002), Kielten ja kulttuurien risteysasemalla – kysymyksiä saamen kielestä ja identiteetistä. – *Moniääninen Suomi. Kieli, kulttuuri ja identiteetti*. Toim. Sirkka Laihiala-Kankainen, Sari Pietikäinen & Hannele Dufva. Jyväskylä: Soveltavan kielentutkimuksen keskus, 90-108.
- Alia, Valerie (1999), *Un/Covering the North. News, Media and Aboriginal People*. Vancouver: UBC Press.
- Atton, Chris (2002), *Alternative Media*. London: Sage.
- Barnes, Marian & Warren, Lorna (1999), *Paths to Empowerment*. Bristol: The Policy Press.
- Baschmakoff, Natalia & Leinonen, Marja (2001), *Russian Life in Finland 1917-1939: Local and Oral History*. Helsinki: Gummerus.
- Cottle, Simon (2000), Introduction. *Media Research and Ethnic Minorities: Mapping the Field. – Ethnic Minorities and the Media*. Ed. S. Cottle. Buckingham: Open University Press, 1-30.
- Davydova, Olga (2002), Suomen kynnyksellä. *Idäntutkimus* 3, 56-66.
- Dufva, Hannele & Pietikäinen, Sari (tulossa), Museoesine vai toimiva työkalu – uhanalaiset saamen kielet. Afinla, esitelmä 13.11.2004.
- Eklund, Leena (1999), *From Citizen Participation towards Community Empowerment: An Analysis on Health Promotion from Citizen Perspective*. Tampere: University of Tampere.
- Fairclough, Norman (1992), *Discourse and Social Change*. Cambridge: Polity Press.
- Gillespie, Marie (2000), Transnational Communication and Diaspora Communities. – *Ethnic Minorities and the Media*. Ed. S. Cottle. Buckingham: Open University Press, 164-178.
- Giroux, Henry & McLaren, Peter (2001), *Kriittinen pedagogiikka*. Vastapaino: Tampere.
- Hannikainen, Lauri (1996), Vähemmistöjen suojelu kansainvälisessä oikeudessa 1990-luvulla. – *Vähemmistöt ja niiden syrjintä Suomessa*. Toim. Taina Dahlgren et al. Helsinki: Yliopistopaino, 37-55.
- Harle, Vilho & Moision, Sami (2000), *Missä on Suomi? Kansallisen identiteettipolitiikan historia ja geopolitiikka*. Tampere: Vastapaino.
- Hartley, John & McKee, Alan (2000), *The Indigenous Public Sphere: The Reporting and Reception of Indigenous Issues in the Australian Media, 1994-1997*. Oxford: Oxford University Press.
- Hujanen, Jaana & Pietikäinen, Sari (2000), Syrjäinen ja aito, vallanpitäjä ja ulkopuolinen: Paikka ja etnisuus meidän ja toisten rakentumispiintana journalismissa. – *Tiedotustutkimus* 4, 4-21.
- Kauranen, Ralf & Tuori, Salla (2001), Mapping Minorities and Their Media: the National Context - Finland. <http://www.lse.ac.uk/collections/EMTEL/Minorities/papers/finlandreport.pdf>
- Laihiala-Kankainen, Sirkka (2002), Venäjänkieliset Suomessa – piiloon jäänyt kulttuurivähemmistö. – *Moniääninen Suomi. Kieli, kulttuuri ja identiteetti*. Toim. Sirkka Laihiala-Kankainen, Sari Pietikäinen & Hannele Dufva. Jyväskylä: Soveltavan kielentutkimuksen keskus, 133-153.
- Laihiala-Kankainen, Sirkka (tulossa), Tema russko-jazytšija v finskih gazetyh tekstah. – *Russko-jazytšnyi tšelovek v inojazytšnom okruženii*. Red. Natalija Protassova. Helsinki: Helsinki University Press.
- Lehtonen, Mikko (1996), *Merkitysten maailma*. Tampere: Vastapaino.
- Loomba, Ania (1998), *Colonialism/postcolonialism*. London: Routledge.
- Mandeville, Paul (2001), Reimagining Islam in Diaspora: The Politics of Mediated Community. – *Gazette* 63:2-3, 169-186.
- Miettinen, Helena (2004), *Menetetyt kodit, elämät, unelmat: Suomalaisuus paluunmuuttajastatukseen oikeutettujen venäjänsuomalaisten narratiivisessa itsemäärityksessä*. Helsinki: Helsingin yliopisto.
- Niinistö, Juhani (2003), Yleisradio venäjäksi: Lehdistö tiedote 16.2.03.
- Myntti, Kristian (1992), *The Protection of Persons Belonging to National Minorities in Finland*. Helsinki: Board for International Human Rights Affairs.
- Pentikäinen, Juha & Hiltunen, Marja (1997), *Suomen kulttuurivähemmistöt*. Helsinki: Yliopistopaino.
- Pietikäinen, Sari (2000), *Discourses of Differentiation: Ethnic Representations in Newspaper Texts*. Jyväskylä: Jyväskylä University Press.
- Pietikäinen, Sari (2002), Media, kieli ja etniset identiteetit. – *Moniääninen Suomi. Kieli, kulttuuri ja identiteetti*. Toim. Sirkka Laihiala-Kankainen, Sari Pietikäinen & Hannele Dufva. Jyväskylä: Soveltavan kielentutkimuksen keskus, 241-254.
- Pietikäinen, Sari (tulossa) Voicing Indigenous Community. – *Media and Transformation of Identities*. Ed. E.Lauk, M. Lauristin & H. Luostarinen. Hampton Press.
- Pohjanpää, Kirsti, Paananen, Seppo & Nieminen, Mauri (2003), *Maahanmuuttajien elinolot. Ve-*

- näläisten, virolaisten, somalialaisten ja vietnamilaisten elämää Suomessa 2002. Tilastokeskus, Elinolot 2003: 1. Helsinki: Edita.
- Rahtila, Pentti (2004), *Venäläiset ja virolaiset suomalaisten Toisina: Tapaustutkimuksia ja analyysimenetelmien kehittelyä*. Tampere: Tampereen yliopistopaino.
- Roth, Lorna (2000), Bypassing of Borders and Building of Bridges: Steps in the Construction of the Aboriginal Peoples Television Network in Canada. – *Gazette* 62:3-4, 251-269.
- Shohat, Ella & Stam, Robert (2003), Introduction. – *Multiculturalism, Postcoloniality and Transnational Media*. Eds. E. Shohat & R. Stam. London: Rutgers University Press, 1-17.
- Sirianni, Carmen & Friedland, Lewis (2001), *Civic Innovation in America: Community Empowerment, Public Policy and the Movement for Civic Renewal*. London: University of California Press.
- Suihkonen, Minna (2003), "Kukaan ei halua elää semmoista elämää, jossa omaa ääntä ei kuulu":
- Haastattelututkimus etnisten vähemmistöjen omasta mediasta ja vähemmistötaustaisten toimittajien pääsystä valtamediaan. Tampereen yliopisto: Journalismin tutkimusyksikkö.
- SVVK (1993), *Suomen venäjänkielisen väestön kysymyksiä*. Työryhmän mietintö. Helsinki.
- SVVK (2003), *Suomen venäjänkielisen väestönsän kysymyksiä 2002*. Etnisten suhteiden neuvottelukunnan asettaman työryhmän raportti. Helsinki: Venäjän ja Itä-Euroopan instituutti.
- Tufte, Thomas. & Riis, Mark (2001), *Cultural Fields, Communication and Ethnicity: Public Libraries and Ethnic Media Supply in a Neighbourhood of Copenhagen*. – *Gazette* 63:4, 331-350.
- ter Wal, Jessika (2002), *Conclusions*. – *Racism and Cultural Diversity in the Mass Media*. Ed. Jessika ter Wal. Vienna: European Monitoring Centre on Racism and Xenophobia, 31-74.
- van Dijk, Teun A. (1991) *Racism in Press*. London: Routledge.
- VKS (1989), *Venäläinen kulttuuriperinne Suomessa*. Työryhmän muistio. Helsinki.